

Olli Pitkänen (kuvassa vasemmalla) ei unohda keskusteluhetkeä Nelson Mandelan kanssa tämän kotitalon pihamaalla. Keskellä tapaamista seuraa Mandelan henkivartija.

Leevi Launonen
leevi.launonen@alkamedia.fi

Fida Internationalin kehitysyhteistyötävissä toimiva Olli Pitkänen sai Mandelalta mieleen jääneen eettisen oppitunnin.

Etellä-Afrikan edesmennyt presidentti ja vapaustaistelijana Nelson Mandela oli viime viikolla koko maailman huomion kohteena. Hän oli mies, joka pidätettiin vuonna 1962, istui vankilassa yli neljännesvuosisadan, vaikutti eettisellä asenteellaan rasismien murttumiseen Etelä-Afrikassa, sai Nobelin rauhanpalkinnon, valittiin yksimielisesti maansa presidentiksi, ei vastannut kokemaansa rasismiin kostamalla, jätti maailmaa puhuttelevan eettisen perinnön – ja tapasi suomalaisen Olli Pitkäsen oman kotitalonsa pihalla.

Milloin kiinnitit ensimmäisen kerran huomiotasi Nelson Mandelaan, Fida Internationalin kehitysyhteistyötävissä toimiva Olli Pitkänen?

– Näin vuonna 1987 Englannissa Steve Bikosta kertovan elokuvan *Huuto vapaudelle*. Se iski justi rotusorron todellisuuden

ajatusmaailmaani, ja jouduin pohtimaan, miten ihminen voi sortaa toista pelkän ihonvärin takia. Olin lukenut apartheidistä ja Nelson Mandelasta jo kouluajoista lähtien, mutta Huuto vapaudelle toi tietoisuuden Mandelasta aivan uudelle tasolle. Muutettuumme Tansaniaan vuonna 1989 rotusorron epäoikeudenmukaisuus avautui minulle vielä selvemmin. Kun sitten demokratia tuli Mandelan aikana Etelä-Afrikkaan vuonna 1994, se oli yksi aikakautemme suurimpia tapahtumia.

Miten ja milloin tapasit Nelson Mandelan?

– Vietin vuonna 2002 pari päivää Johannesburgissa työmatkallani Mosambikiin. Silloin päätin mennä tutustumaan Mandelan kotitaloon Vilakazi Street -kadulle Sowetoon. Mandela oli juuri käymässä talollaan vaimonsa **Graca Machelin** kanssa. Kun Mandela näki minut, hän vinkkasi tulemaan luokseen. Hämmentyneenä esittelin hänelle itseni ja keskustelimme kymmenisen minuuttia. Se kohtaaminen oli yksi elämäni merkittävämpiä.

– Mies, joka oli ollut 27 vuotta vankilassa vastustettuaan rotusortoa, otti minut vastaan kuin vanhan ystävän, osoitti aitoa mielenkiintoa ja kyseli kaikenlaista. En olisi ikinä uskonut, että Mandelan tasoinen henkilö voisi olla kiinnostunut siitä, kuka olen ja mistä tu-

len. Minulla oli sellainen olo, että Mandela olisi jaksanut jutella loppuun asti kanssani, mutta hänen turvamiehensä katsoi jossain vaiheessa paremmaksi lopettaa juttutuokiomme ja antoi ymmärtää, että nyt minun olisi sopiva aika siirtyä sivuun. Tunnelmaan vaikutti myös paikka, tapasimme Mandelan kotitalon edessä. Tapaaminen kosketti todella syvästi. Mandelan kättäni jälkeä en tainnut pestä kättäni viikkoon, ja onneksi tuosta hienosta hetkestä jäi myös valokuva muistoksi.

Millaisen vaikutuksen Mandela jätti sinuun?

– Minulla oli sellainen olo kuin olisin kohdannut hänessä anteeksiantamuksen, sovinnon ja suvaitsevaisuuden ruumiillistuman. Keskustelumme aikana paikalle kerääntyi iso joukko kyläläisiä, jotka huusivat "Madibaa". Se on Mandelan kunnioittava heimonimi. Mandela piti lyhyen puheen kansanjoukolla, ja se oli yksi hienoimmista puheista, jonka olen koskaan kuullut. Kyläläisissä pystyi aistiamaan valtavan kunnioituksen kansakunnan isää ja kansallissankaria kohtaan.

Mitä arvostat Mandelassa ja hänen toiminnassaan?

– Nelson Mandela maksoi kovan hinnan eettisen ihanteensa vuoksi: 27 vuotta vankilassa. Sinä aikana apartheid sortui, ja se oli

osoitus siitä, että pahalla on rajansa. Vaikka muitakin ihmisiä oli toki ajamassa rotusortoa alas, Mandelan esimerkki oli ainutlaatuinen. Hän toimi niin kuin opetti.

– Mielestäni Mandela on meille peili anteeksiantamuksesta, sovinnosta ja suvaitsevaisuudesta. Hän ei jäänyt kiinni menneisyyteen ja katkeruuteen. Hän eli anteeksiantamusta todeksi ja osoitti sen usein pienillä teoilla. Hän kutsui esimerkiksi entisiä vanginvartijoitaan juhliin, kun hänet nimettiin maan presidentiksi.

– Mandelalle anteeksiantamus ei tarkoittanut sitä, että asioita lakaistaan maton alle. Ne tuli käsitellä, mutta kaikenlaisesta kostosta piti luopua ja entisille rikkojille ja sortajille piti antaa anteeksi. Tästä hyvänä esimerkkinä oli vuonna 1995 perustettu Totuuskomissio. Se oli oikeusistujen kaltainen elin, joka selvitti apartheidin aikaisia rikoksia. Komissio kuuli rikoksen uhriksi joutuneiden todistuksia, ja poliittisista syistä rikoksia tehneet saattoivat anoa komissiolta armahdusta täydellistä rehellistä tunnustusta vastaan. Totuuskomissiolla oli keskeinen merkitys Etelä-Afrikan muutoksessa demokraattiseksi valtioksi, ja tähän liittyi oleellisesti sovinnon korostaminen. Mandela näki tämän ainoana mahdollisuutena rakentaa Etelä-Afrikka vahvaksi, toimivaksi ja suvaitsevaksi yhteiskunnaksi.

Toimit itse työssäsi monien kansallisten ja uskonnollisten konfliktien keskellä. Millaisia ajatuksia Mandelan etiikka sinussa herättää?

– Työskenneltyäni jo vuosia maailman kriisien keskellä en näe paljon muita mahdollisuuksia selvittää niitä kuin anteeksiantamus ja sovinto. Mandela ja Tansanian ensimmäinen presidentti **Julius Nyerere** olivat esimerkkejä "vanhoista viisaista miehistä", joita taistelevat afrikkalaiset osapuolet yleensä kuuntelivat. Sovittelutyöstä mainiona esimerkkinä on myös meidän entinen presidenttimme **Martti Ahtisaari**. Mielestäni kirkonkin yhteiskunnallinen rooli sovitelijana voi kasvaa, mutta se vaatii, että kirkko kehittyi oikeudenmukaisuutta edistäväksi toimijaksi.

– Eräs hyvä ystäväni toimi apartheidin aikaan pastoriina eteläafrikkalaisessa helluntaiseurakunnassa, johon kuului vain valkoisia jäseniä. Kysyin kerran häneltä, osallistuiko hänen seurakuntansa rotusortoon. Ensin pastori vastasi kieltävästi, mutta sitten hän painoi päänsä alas ja jatkoi: "Meidän syntimme oli se, että me olimme hiljaa."

– Anteeksiantamus, sovinto ja suvaitsevaisuus täytyy laittaa myös käytäntöön. Nämä periaatteet pitää elää todeksi, ja niitä pitää konkreettisesti edistää. Se voi maksaa paljon, mutta ainoastaan sen pohjalta voidaan luoda pysyvää muutosta. Mandelan esimerkki osoitti meille tämän.

Olli Pitkänen ja Nelson Mandela tapasivat Sowetossa Etelä-Afrikassa

”Se kohtaaminen oli yksi elämäni merkittävämpiä”

Olli Pitkänen (kuvassa vasemmalla) ei unohda keskusteluhetkeä Nelson Mandelan kanssa tämän kotitalon pihamaalla. Keskellä tapaamista seuraa Mandelan henkivartija.

Millainen suhde Mandelalla oli kristinuskoon?

– Mandelan vanhemmat kuuluivat metodistikirkkoon. Myös Mandela kastettiin metodistikirkossa, ja hänet lähetettiin kirkon kouluun. Sitä, millä tavalla Mandela käsitti Jumalan ja miten hän tulkitse Raamatun sanoman oikeudenmukaisuudesta, on arvioitu pitkälti hänen opetustensa kautta. Mandela näki välttämättömäksi taistelun oikeudenmukaisuuden puolesta. Hänelle poliittinen aktivismi tarkoitti syvää rakkautta, antautumista aatteelle, suvaitsevaisuutta, anteeksiantamista ja äärimmäistä kestävyttä.

– Elämäkerrassaan *Pitkä tie vapauteen* Mandela kuvailee kirkon roolia seuraavasti: ”Kirkko oli yhtä kiinnostunut tästä maailmasta kuin tulevasta. Näin, että käytännössä kaikki afrikkalaisten saavutukset näyttivät tulleen Kirkon lähetystyön kautta.” Mandelan anteeksiantamuksen ja suvaitsevaisuuden periaatteissa on selvästi yhteneväisyyksiä Jumalan valtakunnan periaatteisiin.

Toimit itse työssäsi monien kansallisten ja uskonnollisten konfliktien keskellä. Millaisia ajatuksia Mandelan etiikka sinussa herättää?